

БӨЛІМ: ЖАЛПЫ РУБРИКА

**Білім беру жүйесіндегі азаматтық-патриоттық тәрбие:
ұлттық сана мен қоғам жауапкершілігін
қалыптастыру тетіктері**ЖАРИЯЛАНДЫ
06.05.2025СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/178820/>**Мустапаева Гульшат Толешовна**

Алматы телекоммуникация және машина жасау колледжінің химия пәнінің оқытушысы

Заманауи жаһандану үдерістері күшейген кезеңде әрбір мемлекеттің алдында ұлттық бірегейлікті сақтап, оны жаңа жағдайларға бейімдей отырып дамыту міндеті тұр. Бұл ретте, жас ұрпақтың бойында өз елінің өткеніне, бүгініне және болашағына деген жауапкершілік сезімін қалыптастыру – білім беру жүйесінің стратегиялық басымдықтарының біріне айналуда. Азаматтық-патриоттық тәрбие – жай ғана мерекелік іс-шаралардың жиынтығы емес, ол – жас ұрпақтың санасында, жүрегінде Отанға деген шынайы сүйіспеншілікті оятуға, мемлекеттік рәміздерді, ана тілін, ұлттық салт-дәстүрлерді, тарих пен мәдениетті құрметтеуге баулуға бағытталған үздіксіз, мақсатты және кешенді педагогикалық процесс болып табылады. Бұл процесті жүйелі түрде ұйымдастыру нәтижесінде оқушының бойында өзінің азаматтық ұстанымы айқындалып, әлеуметтік жауапкершілігі артады, құқықтық сауаттылығы жетіледі, ұлтжандылық пен отансүйгіштік сезімдері тереңдейді, сонымен қатар өзге мәдениеттер мен ұлттарға деген толерантты көзқарас қалыптасады.

Азаматтық-патриоттық тәрбиенің теориялық іргетасы бірнеше маңызды құндылықтық бағыттарды қамтиды. Оның негізінде патриотизм – туған жеріне, еліне, халқына деген сүйіспеншілік, оның тарихы мен

мәдениетіне, жетістіктеріне деген мақтаныш сезімі жатыр. Бұл сезім Отанды қорғауға, оның игілігі үшін еңбек етуге деген ішкі ұмтылысты оятады. Екінші маңызды құрамдас бөлік – азаматтық. Бұл ұғым тұлғаның өзі өмір сүріп жатқан қоғам мен мемлекет алдындағы құқықтары мен міндеттерін сезінуін, заңдарды құрметтеуін, қоғамдық өмірге белсене араласуын, өз таңдауы мен іс-әрекеті үшін жауапкершілік алуын білдіреді.

Теориялық тұрғыдан алғанда, бұл тәрбие бағыты гуманистік педагогиканың қағидаттарына сүйенеді, яғни тұлғаның рухани-адамгершілік дамуын бірінші орынға қояды. Сонымен қатар, ұлттық тәрбие тұжырымдамаларында көрініс тапқан ұлттық құндылықтарды (тіл, діл, дәстүр, тарих, өнер) жас ұрпақтың бойына сіңіру мақсаты көзделеді. Алайда, заманауи тәсіл тек ұлттық шеңбермен шектелмей, бейбітшілік, әділдік, теңдік, адам құқықтарын құрметтеу, төзімділік сияқты жалпыадамзаттық құндылықтарды да қамтиды. Осының арқасында тұлға тек өз ұлтының мүддесін ойлап қана қоймай, өзін әлемдік қауымдастықтың бір бөлігі ретінде сезінуге, өзге мәдениеттермен сыйластыққа негізделген қарым-қатынас орнатуға үйренеді. Бұл – жаһандану дәуіріндегі ұлттық және азаматтық бірегейлікті үйлесімді дамытудың кілті.

Азаматтық-патриоттық тәрбиенің негізгі мақсаты – өз Отанының тағдырына бейжай қарамайтын, оның гүлденуіне үлес қосуға ұмтылатын, жоғары адамгершілік қасиеттерге ие, белсенді азаматтық ұстанымы бар, жауапкершілігі жоғары патриот тұлғаны қалыптастыру. Бұл тәрбие түрі жас ұрпақтың бойында отансүйгіштік сезімді тәрбиелеу, ұлттық тарихты, тілді, салт-дәстүрлерді құрметтеу, сондай-ақ өзге халықтардың мәдениетіне түсіністікпен қарауға дағдыландыру арқылы жүзеге асады. Осы мақсатқа жету үшін білім беру жүйесі алдына бірнеше маңызды міндеттер қойылады. Ең алдымен, рухани-адамгершілік құндылықтарды қалыптастыру арқылы Отанға, туған жерге, ана тіліне деген сүйіспеншілік пен құрмет сезімін тәрбиелеу басты назарда тұрады. Сонымен қатар, тарихи сананы қалыптастыру арқылы оқушының өз

халқының тарихын, ұлттық мәдениеті мен дәстүрлерін терең білуіне, оларды мақтан тұтуына, тарихи оқиғаларға объективті баға беруіне мүмкіндік берілуі тиіс. Мемлекеттік рәміздерге құрметпен қарау, яғни Қазақстан Республикасының Туына, Елтаңбасына, Әнұранына деген жауапты көзқарас қалыптастыру, азаматтық және құқықтық сауаттылықты арттыру арқылы оқушылардың Конституциялық құқықтары мен міндеттерін білуіне, заңды құрметтеуіне, қоғамдық өмірге белсене қатысуына жағдай жасау қажет. Сонымен қатар, ұлтаралық және мәдениетаралық келісімге тәрбиелеу, яғни елімізде тұратын түрлі этнос өкілдерінің мәдениеті мен дәстүрлеріне құрметпен қарау, толеранттылық пен достық қарым-қатынасты нығайту – қазіргі заман талабы. Ал Отан қорғауға дайындықты қалыптастыру арқылы жастардың бойында ел алдындағы борышын өтеуге деген жауапкершілікті сезіндіру, әскери-патриоттық рухты нығайту көзделеді.

Азаматтық-патриоттық тәрбие тек сабақ барысында ғана емес, сыныптан тыс және мектептен тыс іс-шаралар арқылы да жүзеге асады. Атап айтқанда, тақырыптық кештер мен конференциялар арқылы мемлекеттік мерекелер мен тарихи тұлғаларға арналған мазмұнды шаралар өткізіледі. «Ерлік сабақтары» мен ардагерлермен кездесулер, пікірсайыс клубтарында азаматтық жауапкершілікке байланысты ашық пікірталастар, тарихи-мәдени орындарға экскурсиялар мен жорықтар, әскери-патриоттық клубтар мен үйірмелердің жұмысы, өлкетану бағытындағы жобалар, шығармашылық байқаулар – бәрі де осы бағыттағы маңызды жұмыс түрлері. Сонымен бірге, қайырымдылық акциялары мен еріктілер қозғалысы арқылы жастардың бойында жанашырлық, жауапкершілік, қоғамдық белсенділік сияқты қасиеттер қалыптасады.

Азаматтық-патриоттық тәрбие саласында тәрбие жұмысының тиімділігі қазіргі заманғы әдістер мен технологияларды қолданумен тығыз байланысты. Бұл орайда формализмнен арылып, жастардың қызығушылығын тудыратын жобалық әдіс, рөлдік ойындар, интерактивті дәрістер мен дебаттар, патриоттық тақырыптағы фильмдер мен

бейнероликтерді көру және талдау, виртуалды мұражайларға саяхаттар мен онлайн викториналар, әлеуметтік желілерде патриоттық контент тарату сынды әдістер ерекше маңызға ие. Сонымен қатар, медиасауаттылықты дамыту арқылы жастарды ақпаратты сыни тұрғыдан қабылдауға, жалған ақпаратты ажырата білуге үйрету де тәрбие жұмысының заманауи бағыты болып отыр.

Бұл тәрбие жұмысы табысты болуы үшін оған тек мектеп емес, бүкіл қоғам жұмыла атсалысуы қажет. Бұл тұрғыда отбасының рөлі орасан зор. Ата-ананың үлгісі, отбасылық дәстүрлер мен тәрбие әңгімелері – баланың патриоттық сезімдерін қалыптастырудың негізі. Мұғалім – тек білім беруші ғана емес, сонымен бірге тәрбиеші, оқушыларға үлгі боларлық тұлға. Оның кәсіби құзыреттілігі мен азаматтық ұстанымы, өз мамандығына деген жауапкершілігі тәрбиенің тиімділігіне тікелей ықпал етеді. Қоғам мен әлеуметтік серіктестердің де атқарар рөлі зор. Ардагерлер ұйымдары, мұражайлар мен кітапханалар, әскери бөлімдер, үкіметтік емес ұйымдар мен бұқаралық ақпарат құралдары – бәрі де тәрбие процесінің белсенді серіктестері бола алады.

Азаматтық-патриоттық тәрбие бағытында бірқатар мәселелер де кездесіп отырады. Олардың қатарында формализм, яғни іс-шаралардың тек есеп үшін өткізілуі, мазмұн мен әдістердің ескіруі, отбасы мен қоғам арасындағы үйлестірудің жеткіліксіздігі, жаһандану ықпалымен жастардың ұлттық құндылықтарға немқұрайлы қарауы сияқты проблемалар бар. Бұл мәселелерді шешу үшін тәрбие жұмысының мазмұнын жаңарту, интерактивті және цифрлық технологияларды кеңінен қолдану, педагогтардың кәсіби біліктілігін арттыру, тәрбие процесінің барлық қатысушыларының жауапкершілігін күшейту және өзара ықпалдастықты нығайту қажет. Азаматтық-патриоттық тәрбие – еліміздің ертеңі үшін ең маңызды рухани инвестиция. Ол мемлекетіміздің тұрақтылығы мен өркендеуінің кепілі, ұлттың болашағы үшін стратегиялық маңызы бар бағыт болып қала береді.

Қорыта айтқанда, заманауи білім беру жүйесіндегі азаматтық-патриоттық тәрбие – бұл жай ғана педагогикалық міндет емес, ұлттың

рухани жаңғыруының, мемлекеттің тұрақты дамуы мен қауіпсіздігінің кепілі. Бүгінгі патриотизм ұғымы тек Отанды сүйемен шектелмейді, ол өз елінің дамуына белсенді үлес қосуға дайын, білімді, бәсекеге қабілетті, сыни ойлай алатын, заңды құрметтейтін, жалпыадамзаттық құндылықтарды қастерлейтін, бейбітшілік пен келісімді ту еткен саналы азаматты тәрбиелеуді мақсат тұтады. Бұл күрделі әрі жауапты міндетті жүзеге асыру – тек білім беру ұйымдарының ғана емес, бүкіл қоғамның, әрбір отбасының ортақ ісі. Ұрпақ тәрбиесіне деген ортақ жауапкершілік – жарқын болашаққа бастайтын сенімді қадам.

Пайдаланылған әдебиеттер:

- 1. Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2020 – 2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы.*
- 2. Қалиев С., Жарықбаев Қ., Бозтаев К. Қазақ тәлім-тәрбиесі. – Алматы: Санат, 1995.*
- 3. Әлметова Ә.С. Көпмәдениетті білім берудің теориялық-әдіснамалық негіздері. – Алматы, 2010.*
- 4. Оразбаева Ф.Ш. Тілдік қатынас пен қатысым әдістемесінің негіздері. – Алматы: Республикалық баспа кабинеті, 1997.*
- 5. Бұзаубақова К.Ж. Мұғалімнің кәсіби құзыреттілігін қалыптастырудың теориясы мен практикасы. – Алматы: Білім, 2007.*

ҚМ АА Күәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.